

**Bevoorrading en transport van de landmacht
in Nederlands-Nieuw-Guinea
(1945 – 1962)**

VOORWOORD

Met enige regelmaat krijgt het Bureau Geschiedschrijving Regiment Bevoorraders- en Transporttroepen het verzoek van studenten geschiedenis om bij ons hun stageopdracht te vervullen. Daar waar mogelijk geven wij gehoor aan het verzoek. Uitgangspunt daarbij is uiteraard dat de student in de gelegenheid wordt gesteld een product op te leveren dat voldoet aan de eisen van de universiteit waaraan hij/zij studeert. Vanuit het Bureau Geschiedschrijving Regiment Bevoorraders- en Transporttroepen streven wij ernaar om de geschiedschrijving van de stamregimenten: het Regiment Intendancetroepen (INT) en het Regiment Aan- en Afvoertroepen (AAT) uit te breiden.

In 2018 heeft Luc van Harxen, in het kader van zijn Master Politiek & Parlement aan de Radboud Universiteit Nijmegen, een onderzoek uitgevoerd naar de bevoorrading en het transport van de landmacht in Nederlands-Nieuw-Guinea en zijn bevindingen vastgelegd in een scriptie met de titel: "Logistiek in de rimboe". Daarbij heb ik opgetreden als stagebegeleider.

Scripties zijn qua opzet en taalgebruik geschreven op een wijze die voldoet aan de eisen die een wetenschappelijk onderwijsinstituut daaraan stelt. Deze stijl sluit niet altijd aan bij de verwachtingen en wensen van de leden van ons regiment. Daarom heb ik de 'schrijver' van ons bureau, kolonel Piet Jntema, verzocht op basis van de scriptie van Luc een themabulletin op te stellen dat meer aansluit bij onze leden. Ik hoop dat u met mij van mening bent dat dit themabulletin een bijdrage levert aan de geschiedschrijving van onze stamregimenten en wens u veel leesplezier.

Lkol bd Willy Engelmann

Voorzitter Bureau Geschiedschrijving Regiment Bevoorraders- en Transporttroepen

INHOUDSOPGAVE

Inleiding.....	3
Hoofdstuk 1	
De geopolitieke aspecten van Nederlands-Nieuw-Guinea.....	4
Hoofdstuk 2	
De Nederlandse krijgsmacht op Nederlands-Nieuw-Guinea.....	9
Hoofdstuk 3	
Bevoorrading en transport van de landmacht in Nederlands-Nieuw-Guinea.....	15
Naschrift.....	19

INLEIDING

Nederlands-Nieuw-Guinea is voor velen een blinde vlek. Het wordt altijd overschaduwd door de bekendere eilanden in Nederlands-Indië zoals Java, Sumatra of de Molukken. Nederlands-Nieuw-Guinea is echter ook eeuwenlang onderdeel geweest van Nederland en heeft zijn eigen unieke verhaal binnen de Nederlandse koloniale geschiedenis. Net als voor het grote publiek is Nederlands-Nieuw-Guinea ook voor het Regiment Bevoorrading- en Transporttroepen een blinde vlek.

In de historische canon van het Regiment wordt Nederlands-Nieuw-Guinea weliswaar genoemd, maar veel details worden niet gegeven. In dit themabulletin wordt getracht deze blinde vlek zoveel mogelijk in te vullen en in het bijzonder nader in te zoomen op de bevoorrading en het transport. Daarmee levert dit themabulletin een, hoewel bescheiden, bijdrage aan de geschiedschrijving van onze stamregimenten: het Regiment Intendancetroepen (INT) en het Regiment Aan- en Afvoertroepen (AAT).

Nederlands-Nieuw-Guinea is een groot eiland. Het is het op één na grootste eiland op aarde, in de Indische Archipel in Zuidoost-Azië. Het eiland is bijna volledig bedekt met jungle en moeras en heeft een daarbij horend klimaat: nat en warm het hele jaar door. Verder is het eiland ook erg bergachtig, hoewel er aan de noord- en zuidkust ook grote laaglanden zijn. Het eiland kent een grote biodiversiteit en dankzij de relatief geïsoleerde locatie ook een grote hoeveelheid aan unieke diersoorten. Hoewel het eiland al minstens 40.000 jaar bewoond werd, woonden de meeste mensen in de koloniale periode nog in kleine stammen aan de kust of in het binnenland. Veel van deze stammen hadden nauwelijks contact met de Europeanen op het eiland. Zelfs tegenwoordig zijn er nog stammen die in het stenen tijdperk leven met nauwelijks of geen contact met de buitenwereld. Het eiland was politiek verdeeld in twee delen. Nederlands-Nieuw-Guinea kent naast het westelijke deel van het eiland ook vele kleine eilandjes rondom de kust. Tegenwoordig maakt het deel uit van Indonesië. Het oostelijke deel was verdeeld in een Duitse en Britse kolonie. Later werd dit deel bestuurd door Australië. Tegenwoordig heet dit deel van het eiland Papoea-Nieuw-Guinea.

In het eerste hoofdstuk wordt een kort algemeen overzicht geschetst van de Nederlandse aanwezigheid in Nederlands-Nieuw-Guinea. Vragen die in dit hoofdstuk beantwoord worden, zijn: Hoe is Nederlands-Nieuw-Guinea in Nederlands bezit gekomen? Wat werd er met Nederlands-Nieuw-Guinea gedaan? Waarom werd Nederlands-Nieuw-Guinea niet gelijk met de rest van Nederlands-Indië onafhankelijk. En waarom werd Nederlands-Nieuw-Guinea in 1962 overgedragen aan Indonesië.

Het tweede hoofdstuk besteedt aandacht aan de Nederlandse militaire aanwezigheid op Nederlands-Nieuw-Guinea. De focus ligt hierbij zowel op de vraag, waaruit deze aanwezigheid precies bestond als op een beschrijving van de activiteiten en acties waarmee de verschillende onderdelen van de krijgsmacht zich bezighielden.

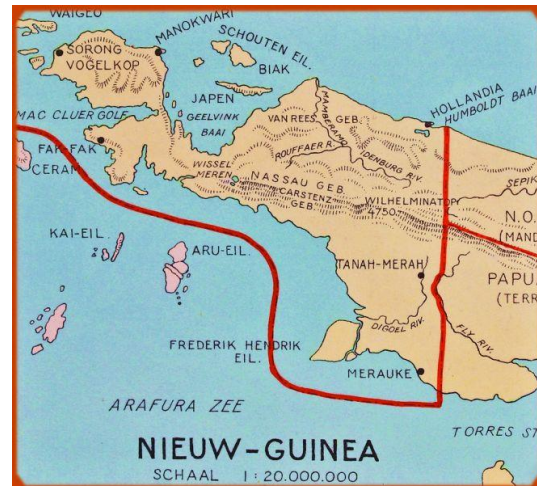
In het derde en laatste hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de manier waarop in Nederlands-Nieuw-Guinea invulling werd gegeven aan de bevoorrading en het transport van resp. voor de Nederlandse troepen.

HOOFDSTUK 1

DE GEOPOLITIEKE ASPECTEN VAN NEDERLANDS-NIEUW-GUINEA

Wat deed Nederland op dit bijzondere eiland en waarom werden er in de jaren '50 en '60 zoveel Nederlandse militairen naar toe gestuurd? Dat zijn enkele vragen die hieronder zullen worden beantwoord.

Hoewel er eeuwenlang nauwelijks sprake was van Nederlandse aanwezigheid op Nieuw-Guinea, claimde de VOC al sinds 1660 het protectoraat over het gebied.¹ In dat jaar sloot de VOC een verdrag met de sultan van Tidore. Tidore was een eilandje in de Molukken ten westen van Nieuw-Guinea. In dit verdrag erkende de sultan het Nederlandse gezag over de Papoea volken. De Papoea's waren de oorspronkelijke inwoners van Nieuw-Guinea en van enkele kleinere eilandjes in de regio. Tidore heeft echter nooit gezag uitgeoefend over Nieuw-Guinea waardoor het verdrag juridisch niet veel betekende.

Kart van Nederlands Nieuw-Guinea

met de belangrijkste bestuursposten.

In de twee eeuwen erna liet de VOC het eiland redelijk ongemoeid. Op Java, Sumatra en de Molukken was veel meer winst te halen dan op het onontwikkelde en onontgonnen eiland. In 1872 nam Nederland het gezag over Tidore over en daarmee ook het fictieve gezag dat Tidore had over Nieuw-Guinea. Ondertussen waren ook de Britten en Duitsers gearriveerd op het eiland. In 1898 werd er een grens afgesproken op de 141^e meridiaan tussen het Nederlandse deel enerzijds en het Britse en Duitse deel anderzijds. In de jaren daarna vestigde Nederland enkele bestuurlijke posten aan de verschillende kusten op het eiland: Fak Fak in het Westen, Manokwari in het Noorden en Merauke in het Zuiden. Deze posten werden ingericht om gebiedsuitbreiding van de andere Europese machten tegen te houden en de eigen claim op het gebied te versterken. Er was nog steeds geen concreet Nederlands plan voor wat er met het gebied moest gebeuren. De werkelijke macht van Nederland over het eiland bleef ook beperkt tot deze posten en de kusten. Het binnenland werd nauwelijks in kaart gebracht en Nederlandse gezag bestond er praktisch niet.

Aan het begin van de 20^e eeuw werd er voorzichtig een start gemaakt met het uitbreiden van het Nederlands gezag. Er werden expedities gestuurd om het binnenland in kaart te brengen en te onderzoeken of er bruikbare grondstoffen in de vele bergen en oerwouden te vinden waren. Daarnaast werd er in 1938 een exploitatiemaatschappij

¹ Bosma, U., 'Nederlands Nieuw-Guinea en de late empire builders', *Low Countries Journal of Social and Economic History*, 6:3 (2009), 2–3.

opgericht die de handel met het eiland moest bevorderen. Hier is tot aan de Tweede Wereldoorlog echter nooit veel van terecht gekomen.²

Naast het voorzichtige begin van economische exploitatie ging het eiland ook op een tweede manier een rol van betekenis spelen. Indo-Europeanen zagen in het nog weinig ontgonnen land een nieuw thuisland. In Nederlands-Indië hadden de Indo-Europeanen door hun Europese afkomst en oriëntatie op Nederland eeuwenlang een belangrijke rol gespeeld in het bestuur en vooral de administratie. De steeds beter opgeleide inheemse bevolking begon deze rol echter steeds meer over te nemen. Hierdoor verloren de Indo-Europeanen langzaam hun plaats in de maatschappij. Kolonisatie van Nederlands-Nieuw-Guinea werd door sommigen gezien als oplossing voor dit probleem. Vanaf de jaren '20 stichtten de eerste kleine groepen Indo-Europeanen kolonies op het eiland. Aanvankelijk gebeurde dit op particulier initiatief, vanaf 1938 met overheidssubsidie. Door het klimaat en de slechte leefomstandigheden waren deze kolonies echter weinig succesvol.³

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Nederlands-Nieuw-Guinea net als de rest van Nederlands-Indië door Japan bezet. In het binnenland bleven nog wel enkele guerrillastrijders actief. Helemaal gepacificeerd was het eiland dus niet onder de Japanse bezetting. De Japanse bezetter moedigde het Indonesische nationalisme aan. Indonesisch nationalisme was echter niet nieuw. In de eerste decennia van de 20^e eeuw was het nationalisme opgekomen dankzij een in Nederland opgeleide inheemse elite die kennis gemaakt had met Europese ideeën, zoals nationalisme. Decennialang kwam er onder Nederlands bestuur weinig terecht van Indonesisch zelfbestuur. De Japanse bezetter echter moedigde de nationalisten dankzij het anti-Europese karakter van het nationalisme sterk aan.⁴

Na de Tweede Wereldoorlog en de overgave van de Japanse bezetter was Nederland door Britse en Amerikaanse druk wel bereid te praten over zelfbestuur. Van Nederlandse kant stond men een federatie van Indonesië voor. De kolonie zou opgedeeld worden in een aantal deelstaten met zelfbestuur, die samen de Verenigde Staten van Indonesië zouden vormen, die vervolgens met Nederland verbonden zouden worden in de Nederlands-Indonesische Unie. Nederlands-Nieuw-Guinea zou oorspronkelijk deel uit gaan maken van de oostelijke deelstaat van de Verenigde Staten van Indonesië. Deze afspraken werden gemaakt tijdens de conferentie van Linggadjati (1946). Nederland besloot echter eenzijdig dat Nederlands-Nieuw-Guinea geen onderdeel zou worden van de Verenigde Staten van Indonesië. Nederland zou het gebied zelf blijven besturen. Het zou echter wel onderdeel worden van de Nederlands-Indonesische Unie. Nederland had meerdere motieven voor deze beslissing. In de eerste plaats was het vooral een politiek besluit. Het Nederlandse parlement had grote moeite met het aanvaarden van de onafhankelijkheid van Nederlands-Indië. Dat kwam vooral omdat veel Indonesische nationalisten zoals Soekarno door hun samenwerking met de Japanse bezetter tijdens de oorlog, in Nederland gezien werden als collaborateurs en

² Bosma, U., 'Nederlands Nieuw-Guinea en de late empire builders', *Low Countries Journal of Social and Economic History*, 6:3 (2009), 3-4.

³ Bosma, U., 'Nederlands Nieuw-Guinea en de late empire builders', *Low Countries Journal of Social and Economic History*, 6:3 (2009), 4.

⁴ P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie. Aspecten van buitenlands beleid en militaire macht* (Leiden, 1984), 15-16.

verraders. Door vast te houden aan een deel van Nederlands-Indië was het mogelijk om een meerderheid te krijgen voor de, aangeklede, overeenkomst van Linggadjati.⁵ Een ander argument was dat zo de mogelijkheid voor de kolonisatie van de Indo-Europeanen beschikbaar bleef, hoewel van deze kolonisatie nog weinig terecht was gekomen.⁶

De Indonesiërs waren zeer ontsteld over deze Nederlandse beslissing en weigerden in eerste instantie de nieuwe 'aangeklede' overeenkomst te ratificeren. Begin 1947 werd toch door beide partijen akkoord gegaan met de aangeklede versie van de overeenkomst. Er werd afgesproken dat er later over Nederlands-Nieuw-Guinea een akkoord gesloten zou worden. Toen Indonesië in 1949 onafhankelijk werd, was er over Nederlands-Nieuw-Guinea nog geen overeenkomst gesloten. Er veranderde dus feitelijk niets aan de situatie. Nederland bleef het gezag houden over het eiland waarbij de nieuwe Indonesische republiek ook zeggenschap claimde over het gebied. In 1950 ontmantelden de Indonesische nationalistinnen in hoog tempo de deelstaten van de Verenigde Staten van Indonesië.⁷ In augustus 1950 werd vervolgens de Republiek Indonesië uitgeroepen. Dit was in tegenstelling tot de eerdere Verenigde Staten een eenheidsstaat. Daarna viel deze nieuwe Republiek in september ook nog eens de Republiek der Zuid-Molukken binnen. Deze republiek was als reactie op de centralisatiepogingen van Soekarno opgericht in de Molukken. De Molukkers wilden geen onderdeel zijn van een Indonesische staat. Soekarno en de Indonesische nationalistinnen wilden duidelijk een eenheidsstaat, die de hele voormalige kolonie zou omvatten. Deze ontwikkelingen zorgden, samen met de slechte behandeling van Nederlanders in Indonesië, voor een verslechtering van de verhoudingen tussen Indonesië en Nederland. Hierdoor kwamen ook de onderhandelingen over de status van Nederlands-Nieuw-Guinea tot stilstand. In Nederland was geen enkele meerderheid te vinden voor een overdracht aan Indonesië. De internationale druk op Nederland was begin jaren '50 ook minder. Dit kwam mede doordat Indonesië in de Koude Oorlog weigerde een kant te kiezen. Daarom wilde Australië Nederlands-Nieuw-Guinea graag als bufferzone tussen hen en een mogelijk communistisch Indonesië. behouden Ook de Amerikanen waren meer geneigd zich afzijdig te houden.⁸

President Soekarno van Indonesië

Terwijl de onderhandelingen over Nederlands-Nieuw-Guinea stagneerden, begon Nederland met het opbouwen van een nieuw bestuur op het eiland. Vanaf midden jaren '50 begon de focus van dit bestuur zich meer en meer te richten op zelfbestuur. Dit was ook een belangrijk onderdeel van de justificatie van Nederland voor het bezit van het eiland. Het Nederlandse gezag zou de lokale bevolking opleiden zodat zij zichzelf kon gaan besturen als onafhankelijk land of mogelijk samen zou kunnen gaan met het Australische deel van het eiland. De controle over het oostelijke deel van het eiland was na de Eerste Wereldoorlog overgegaan op Australië. Dit was ook de reden dat Indonesië geen recht zou hebben op het gebied. Volgens het zelfbeschikkingsrecht mocht een volk zelf beslissen over hoe het

⁵ Ibidem, 28-30.

⁶ J.J. Nortier en J.W. de Leeuw, *het 6^e infanterie bataljon in Nieuw-Guinea. Een geschiedenis van een geruisloos opgelost bataljon* (Beegden, 2005), 9.

⁷ Hans Meijer, *Den Haag-Djakarta. De Nederlands-Indonesische betrekkingen 1950-1962*, (Utrecht, 1994).

⁸ Ibidem, 219-222.

bestuurd zou willen worden. Aangezien Nieuw-Guinea een eigen volk had: de Papoea's, mochten deze ook zelf beslissen over de bestuursvorm; uiteraard nadat Nederland hen daartoe voldoende had opgeleid. Voor een aantal Nederlanders was er ook nog een andere reden voor het vasthouden aan de kolonie. Nederland was mede dankzij het bezit van Indië een belangrijke en rijke macht geweest. Voor veel Nederlanders was het verlies van Nederlands-Indië daarom maar moeilijk te verwerken. Door vast te houden aan Nederlands-Nieuw-Guinea kon volgens sommigen een deel van deze vergane glorie nog behouden worden. Een belangrijke Nederlander die deze mening was aangedaan, was Joseph Luns. Hij was als minister belast met buitenlands beleid buiten Europa en daarmee ook met de onderhandelingen over Nederlands-Nieuw-Guinea.⁹

Halverwege de jaren '50 werd Indonesië steeds ongeduldiger over de, in hun ogen, Nederlandse bezetting van Nieuw-Guinea. Dit had tot gevolg dat de anti-Nederlandse stemming in Indonesië groeide. Zo werden er in 1957 economische maatregelen tegen Nederland genomen: Nederlanders werden uitgezet en Nederlandse bedrijven werden genationaliseerd. In Nederland zorgden deze maatregelen voor nog meer verontwaardiging ten opzichte van Soekarno en Indonesië. Over Nederlands-Nieuw-Guinea werd in deze periode helemaal niet meer onderhandeld. Gelijktijdig met het nemen van economische maatregelen begon Indonesië het leger te versterken. Het aantal troepen werd uitgebreid en dankzij de aankoop van Russisch en Amerikaans materiaal werd er ook gemoderniseerd.¹⁰ Als antwoord hierop breidde Nederland de militaire aanwezigheid op het eiland ook uit, hoewel dit pas vanaf 1960 echt gestalte kreeg.¹¹ Door de afstand naar Nederland en de omvang van het gebied, in vergelijking met Nederland, kon Nederland het eiland maar beperkt beschermen. Hierdoor kreeg Indonesië een sterke militaire overmacht in de regio. Nederland was niet langer in staat het eiland militair te verdedigen en de kans dat Indonesië een invasie zou kunnen uitvoeren werd steeds realistischer. Daarom ging Nederland op zoek naar bondgenoten. De Amerikanen werden als meest kansrijke partij aangemerkt. Minister Luns ging op bezoek bij zijn Amerikaanse ambtsgenoot voor steun. Volgens minister Luns had hij deze steun gekregen en zo presenteerde hij het ook in Nederland. In werkelijkheid was de steun veel vrijblijvender dan Luns had doen voorkomen. In Nederland ontstond daardoor een verkeerd beeld over eventuele Amerikaanse steun bij een Indonesische inval.¹²

Vanuit Indonesië werd de oorlogsdreiging steeds groter. In toespraken zinspeelde Soekarno op een invasie. Indonesië begon ook de daad bij het woord te voegen. Eind jaren '50 werden er voor het eerst Indonesische infiltranten met parachutes gedropt en met bootjes afgezet in Nederlands-Nieuw-Guinea. Deze infiltranten moesten de inheemse bevolking opzetten tegen de Nederlanders en zo een eventuele invasie voorbereiden. Om diezelfde reden werden er ook radioberichten verzonden en strooibiljetten verspreid. Nederlandse militairen maakten jacht op deze infiltranten. De meeste gevechten tussen Nederlandse en Indonesische militairen vonden plaats in deze context. Aan beide zijden vielen bij deze gevechten slachtoffers. In 1960 verbrak Indonesië alle diplomatieke banden met Nederland. Als reactie hierop probeerde de Nederlandse regering de situatie te

⁹ P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie*, 77-80.

¹⁰ Hellema, D., *De Karel Doorman naar Nieuw-Guinea* (Amsterdam, 2005), 24-25.

¹¹ https://www.papuaerfgoed.org/nl/Het_spoor_van_de_veteranen+#Biak%20wordt%20steunpunt%20van%20de%20luchtmacht, geraadpleegd 02-07-2019.

¹² P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie*, 132-137.

internationaliseren. Nederland trachtte dit te bereiken door een derde land als bemiddelaar te vragen of door de VN een rol te laten spelen. Deze strategie was, mede door het ontbreken van Indonesische steun voor een dergelijke ontwikkeling, echter weinig succesvol. Ook was er in de Nederlandse samenleving weinig steun voor het overdragen van de zeggenschap over Nederlands-Nieuw-Guinea. Ondertussen begonnen de VS steeds meer te vrezen dat Indonesië door het conflict in de armen van de Sovjet-Unie zou kunnen worden gedreven. In 1961 bezochten de Indonesische ministers van buitenlandse zaken en defensie Moskou voor de aankoop van zware wapens.

Om haar eigen claim op het gebied te versterken, richtte Nederland datzelfde jaar een Nieuw-Guinees parlement op waarvoor verkiezingen gehouden werden. Op deze manier wilde Nederland laten zien dat het werk maakte van het zelfbestuur van de Papoea's. Het zou als rechtvaardiging kunnen dienen voor haar aanwezigheid. Indonesië reageerde hier woedend op. Volgens hen kon er geen sprake zijn van Nieuw-Guineese onafhankelijkheid. Het eiland was immers een onderdeel van Indonesië dat bezet werd door een koloniale macht. In september 1961 deed Nederland nog een laatste poging om de kwestie internationaal op te lossen. In een VN-voorstel werd geopperd het gebied onder het toezicht van de VN te stellen en een referendum te organiseren over de toekomst van Nederlands-Nieuw-Guinea. Toen bleek dat het voorstel geen meerderheid zou halen, werd het voorstel weer ingetrokken.¹³

Na de acties van de Nederlandse regering escaleerde het conflict met Indonesië. In januari 1962 kwam het tot een treffen tussen de Nederlandse marine en een aantal boten met infiltranten waarbij een van de boten zonk. Dit treffen kwam bekend te staan als de slag bij Vlakke Hoek. Indonesië voerde het aantal infiltranten na de slag substantieel op. Ondertussen was in Nederland de vraag gerezen of er wel op internationale steun gerekend zou kunnen worden. In 1961 werd Goa door India ingenomen. Dankzij een VN-veto van de Sovjet-Unie kwam het niet tot een veroordeling. Men vreesde eenzelfde reactie op een eventuele invasie van Nederlands-Nieuw-Guinea. De VS begon ondertussen druk uit te oefenen op zowel Indonesië als Nederland. Op Indonesië om de invasie tegen te houden en op Nederland om terug te keren aan de onderhandelingstafel.¹⁴ Onder druk van de VS en de Indonesische oorlogsdreiging accepteerde de Nederlandse regering, mede omdat zij geen bondgenoten had kunnen vinden, de nieuwe onderhandelingen. Onder Amerikaanse bemiddeling werd er in het geheim in New York onderhandeld met Indonesië. Er werd een verklaring getekend dat Nieuw-Guinea via een korte periode onder VN-zeggenschap op 1 mei 1963 overgedragen zou worden aan Indonesië. De VN zou dan uiterlijk 1969 een referendum over een mogelijke aansluiting bij Indonesië moeten organiseren. Nederland moest uiteindelijk onder internationale druk en Indonesische oorlogsdreiging toch zwichten en het laatste gebied in de 'Oost' opgegeven. Het voorgeschreven referendum werd inderdaad in 1969 gehouden. Het gebied stemde voor aansluiting bij Indonesië.¹⁵

¹³ Ibidem, 148-151.

¹⁴ John J. van Galen, *Ons laatste oorlogje. Nieuw-Guinea: de Pax Neerlandica, de diplomatieke kruistocht en de vervlogen droom van een Papoea-natie*, (Weesp, 1984), 257-275.

¹⁵ Ibidem, 284-286.

HOOFDSTUK 2

DE NEDERLANDSE KRIJGSMACHT OP NEDERLANDS-NIEUW-GUINEA

Zoals in het voorgaande hoofdstuk is beschreven, was Nederlands-Nieuw-Guinea een achtergebleven gebied binnen Nederlands-Indië. Hoewel het in technische zin al eeuwenlang deel uit maakte van de kolonie, was de Nederlandse aanwezigheid en exploitatie lange tijd minimaal. Als gevolg hiervan was ook de Nederlandse militaire aanwezigheid in de regio zeer gering. Aan de vooravond van de Japanse invasie van Nederlands-Indië was er slechts een kleine KNIL-eenheid aanwezig op het eiland.¹⁶ Tijdens de Japanse invasie van Nederlands-Indië in 1942 vielen de kustplaatsen snel in Japanse handen. De Japanners werden slechts gehinderd door de slechte infrastructuur en de grootte van het eiland. Slechts een klein gebied in het zuidoosten (rond Merauke) bleef vrij van Japanse bezetting. De reden hiervoor was gelegen in de desinteresse van Japanse kant. Nederlands of geallieerd verzet speelde hierin geen enkele rol van betekenis. Hiermee bleef dit in Nederlands-Indië het enige gebied waar de Nederlandse vlag bleef wapperen. In de praktijk reikte de macht van de Japanse bezetter niet verder dan de kuststrook. Mede hierdoor bleef in het binnenland een groep guerrillastrijders onder leiding van Mauritz Christiaan Kokkelink gedurende de hele oorlog actief. In 1944 werden de noordelijke kustplaatsen tijdens de opmars richting de Filipijnen een voor een bevrijd door het Amerikaanse leger. De Amerikaanse militairen vertrokken echter alweer snel naar het volgende aanvalsdoel.¹⁷

In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog waren er opnieuw maar weinig militairen in Nederlands-Nieuw-Guinea. Hoewel in Nederlands-Indië de politionele acties en de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd plaatsvonden, was het op Nederlands-Nieuw-Guinea relatief rustig. Dit betekende dat de meeste Nederlandse en KNIL-militairen naar eilanden gestuurd werden waar meer strijd was, zoals Java en Sumatra. Er was daarna slechts sprake van een beperkte Nederlandse en KNIL-aanwezigheid op het eiland. Daarnaast was er nog een net opgerichte Papoea-brigade actief.¹⁸ Na de Indonesische onafhankelijkheid veranderde dit plotseling en snel. Omdat het eiland bij Nederland bleef, was een grondige reorganisatie van de militaire aanwezigheid voor de nieuwe situatie noodzakelijk. Na een tussenperiode waarin veel heen en weer geschoven werd met allerlei soorten militairen, werd besloten tot een meer permanente bezetting door voornamelijk mariniers.

Een van de eenheden uit deze tussenperiode die moet worden uitgelicht, betreft een AAT-eenheid die al enige tijd in Nederlands-Indië aanwezig was. Het B-peloton van de 43 Compagnie Aan en Afvoer Troepen vertrok in december 1949 naar Hollandia (aan de noordoostkust).¹⁹

Legerkamp bij Hollandia bij aankomst van 43 AAT op 25 december 1949. Foto: Jan Boes.

¹⁶ P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie*, 13-14.

¹⁷ Ibidem, 15-16.

¹⁸ Ibidem, 17.

¹⁹ <https://www.indie-1945-1950.nl/web/43aat.htm>, geraadpleegd op 29-07-2019.

Deze eenheid werd hier ingezet ter ondersteuning van het 434 Bataljon Infanterie, dat naar Nederlands-Nieuw-Guinea gestuurd was om de daar aanwezige troepen te versterken tijdens de soevereiniteitsoverdracht van Nederlands-Indië. Officieel waren de taken: ordehandhaving en tegengaan van Indonesische infiltraties. 43 AAT was verantwoordelijk voor transportondersteuning, zowel voor troepentransport voor bijvoorbeeld patrouilles als voor goederentransport, bijvoorbeeld van materiaal dat in de haven was aangekomen. In de praktijk waren de aanwezige militairen meer bezig met het leefbaar maken van hun leefomgeving. Veel strijd werd er op dat moment nog niet gevoerd op het eiland. Er werd hooguit tijdens een patrouille nog wel eens een verdwaalde Japanse soldaat gevonden. Daarnaast moest ook nog veel overgebleven Amerikaanse materiaal worden ontmanteld. Hierin speelde de DETA (Dienst Economische en Technische Aangelegenheden) een belangrijke rol. Dit waren Indische werkers, die ingehuurd werden om in Nederlands-Nieuw-Guinea te werken. Ook bij de opbouw van Hollandia speelden deze werkers een belangrijke rol. Een groot deel van hen werd te werk gesteld bij de dienst Genie.²⁰ Een andere groep die meewerkte aan de opbouw van de infrastructuur en het ontmantelen van het Amerikaanse materiaal bestond uit veroordeelde NSB'ers.²¹

In de periode dat deze en andere eenheden tijdelijk in Nederlands-Nieuw-Guinea gestationeerd werden, werd in Den Haag een discussie gevoerd over een meer permanente bezetting van het eiland. Verschillende opties werden geopperd. Tot de mogelijkheden behoorden KNIL-eenheden, inheemse Papoea-eenheden (die veelal nog gevormd zouden moeten worden) en verschillende samenstellingen van Nederlandse militairen. Uiteindelijk werd gekozen voor een bezetting, die voornamelijk bestond uit marinier-eenheden. Men was van mening dat de training en vaardigheden van de mariniers het beste pasten bij de taken die uitgevoerd zouden moeten worden in Nederlands-Nieuw-Guinea: tegengaan van vijandelijke (Indonesische) infiltratie, bewaken van de openbare orde en zorgdragen voor vlagvertoon. Aangezien het binnenland grotendeels onbegaanbaar was en alle belangrijke locaties zich aan de kust bevonden, konden de aanwezige troepen zich bijna alleen verplaatsen over water, langs de kusten en delta's en over zee. Vlagvertoon gebeurde voornamelijk in de vorm van patrouilles langs de kusten. De mariniers waren hiervoor het meest geschikt omdat zij de meeste ervaring hadden met operaties in en rondom het water. Er werd wel opgemerkt dat er extra training nodig zou zijn voor taken waar de mariniers onbekend mee waren zoals patrouilles uitvoeren in het binnenland. Het zou echter nog tot 1955 duren voordat de mariniers alle taken van de landmacht volledig hadden overgenomen en alle landmacht militairen vertrokken waren uit Nederlands-Nieuw-Guinea.²² Omdat het plan was dat de troepen er voor lange tijd zouden blijven,²³ werden er ook verbindingseenheden en logistieke eenheden en diensten als welzijnszorg en geestelijke verzorging op de verschillende bases ondergebracht.

²⁰ https://www.papuaerfgoed.org/nl/DETA-jongens_bouwden_naoorlogse_Hollandia_op, geraadpleegd op 30-07-2019.

²¹ <https://www.papuaerfgoed.org/nl/node/20202>, geraadpleegd op 30-07-2019. NSB = Nationaal-Socialistische Beweging, een politieke beweging die in Nederland vanaf 1931 opkwam en sterke gelijkenissen ging vertonen met het nazisme in Duitsland.

²² Nationaal Archief, Archief Ministerie van Defensie: Strijdkrachten in Nederlands-Nieuw-Guinea 1950-1962 D20 [hierna strijdkrachten in NNG], inv. nr. 74.

²³ Ibidem.

In het begin van de jaren '50 was de situatie nog relatief rustig. In de eerste jaren was Indonesië nog volop bezig met het opbouwen van de eigen staat, waardoor het nog geen grote bedreiging vormde voor Nederlands-Nieuw-Guinea. Er vonden wel enkele infiltraties plaats, maar deze vormden geen enkele bedreiging voor de veiligheid in het gebied.²⁴ Hoewel er lokaal binnenlandse problemen waren met bijvoorbeeld anti-Nederlands sentiment onder de lokale bevolking, verschilde dit sterk per locatie en was het over het algemeen slechts een klein probleem. De grote uitzondering hierop vormde de enige lokale opstand van een Papoea-stam in deze periode: de Obano-opstand van 1956.

De Obano-opstand had zijn oorsprong in de gigantische cultuurverschillen tussen de Westerse bestuurders en zendelingen enerzijds en de lokale Kepaukoe anderzijds. Het gebied waarin zij leefden, het Wisselmeren gebied, werd pas in 1936 ontdekt door een Nederlandse piloot. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog werd er een bestuurspost gevestigd (de eerste in het binnenland) die echter al snel weer verlaten zou moeten worden. Na de oorlog werd er een nieuwe bestuurspost gevestigd in de regio. Geleidelijk werden Nederlandse gewoontes en gebruiken en het Nederlands recht geïntroduceerd. Toch zorgde dit voor frictie met sommige Kepaukoe-stammen. Het verlies van invloed van stamhoofden en een epidemie van varkenspest, meegebracht door Nederlandse varkens, speelden ook een rol. In 1956 barstte de bom en werd een Amerikaanse zendelingenpost in de Obano-vallei, aan de zuidkant van grootste meer, aangevallen en compleet verwoest. Hierbij werden ook een onderwijzer en enkele bewakers gedood.

Als reactie werd een gewoergroep van het Korps Mariniers, ongeveer 60 man, naar het gebied gestuurd om de orde te herstellen. De groep arriveerde in de vallei, zette een bivak op en begon met het uitvoeren van patrouilles. Zij werden daarbij gesteund door Kepaukoe-mannen, die de Nederlanders nog wel goed gezind waren. Door het vernielen van kampongs (dorpjes) en tuinen en het vrijlaten van varkens werd getracht met veel machtsvertoon de orde te herstellen. Ook vonden er enkele schietincidenten plaats, waarbij patrouilles in het hoge gras met pijlen aangevallen werden. Terugschieten bleek onmogelijk omdat het gras de Papoea's goed verborg. Later werd ook geprobeerd met mortieren de Kepaukoe's de schrik aan te jagen of te doden, maar ook dit bleek niet erg effectief. Uiteindelijk waren het andere Kepaukoe stammen, die de Nederlanders wel goed gezind waren en bovendien ook nog wel een appeltje te schillen hadden met de vijandelijke stammen, die de opstand neersloegen. Hierbij vielen enkele honderden doden. Maar op de zendelingen na, betrof het uitsluitend Papoea's.²⁵

Zoals gezegd was de dreiging vanuit Indonesië de eerste jaren minimaal. Indonesië had de eerste helft van de jaren '50 besteed aan het opbouwen van de staat en een representatief leger. Hierdoor was het Indonesische leger steeds meer in staat een bedreiging te vormen voor Nederlands-Nieuw-Guinea. Vanaf ongeveer 1958 voerde Indonesië het aantal infiltraties flink op. Dit gebeurde op twee verschillende manieren. Indonesische soldaten konden per parachute gedropt worden in Nederlands-Nieuw-Guinea of ze konden per boot op een van de vele kilometers kust arriveren. Eenmaal in Nederlands-

²⁴ P.B.R. de Geus, De Nieuw-Guinea kwestie, 81.

²⁵ Voor meer informatie over de oorzaken van de opstand en de Nederlandse pogingen het in de doofpot te stoppen raad ik de Andere Tijden aflevering over de opstand ten zeerste aan.
<https://anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/518/De-Obano-opstand>.

Nieuw-Guinea verdwenen de Indonesische infiltranten in de rimboe om zich daar te verzamelen. Het doel van de infiltranten was het verstoren van de openbare orde in Nederlands-Nieuw-Guinea, het kweken van anti-Nederlands sentiment onder de lokale bevolking en op de langere termijn het voorbereiden van een militaire invasie. De infiltraties waren niet de enige acties van Indonesische kant. Er werden bijvoorbeeld ook strooibiljetten verspreid en radiosignalen verzonden met vergelijkbare boodschappen.²⁶

De al aanwezige militairen slaagden er telkens in om samen met de lokale bevolking en de politie de infiltranten op te sporen en gevangen te nemen of te doden. Indonesische soldaten die uit handen van de Nederlandse mariniers wisten te blijven, deden dit door zich in het binnenland te verbergen. Daardoor konden zij weinig verstorende activiteiten uitvoeren. De intensivering van de infiltraties en de steeds dreigender taal van Indonesië zorgde er wel voor dat Nederland besloot om versterkingen naar Nederlands-Nieuw-Guinea te sturen. Hoewel het aantal mariniers in de voorgaande jaren wel licht was gestegen, waren ze onvoldoende in staat om de gehele kustlijn te bewaken. Daarom werden vanaf 1958 veel versterkingen naar Nieuw-Guinea gestuurd. De net opgerichte 7^e Afdeling Lichte Luchtvaart werd naar Biak gestuurd. Biak was belangrijk omdat van daaruit de luchtverbinding met Nederland werd onderhouden. Ook zou het verlies van het eiland een aanval op Hollandia, de belangrijkste kustplaats, mogelijk maken. Daarom werden de radarinstallaties van de luchtmacht versterkt en uitgebreid. In 1959 werden er nog eens twee versterkte pelotons mariniers gestuurd naar Hollandia en Manokwari. Toch vond men dat er nog meer versterkingen nodig waren. Daarom werd het 6^e Infanteriebataljon van de landmacht met een sterkte van ongeveer 1000 man opgericht in Nederland. Het bataljon arriveerde eind 1960 in Nederlands-Nieuw-Guinea en nam daar de posten aan de west- en zuidkust (Sorong, Merauke, Fak Fak en Kaimana) over van de mariniers. De mariniers bleven aan de noordkust actief als een reservemacht die zou kunnen reageren op een eventuele Indonesische aanval.²⁷

De Hr. Ms. Karel Doorman in 1955.

Een van de meest unieke zeetochten in de geschiedenis van de Nederlandse vloot maakte deel uit van deze versterkingen. Op 30 mei 1960 vertrok vanuit Rotterdam Nederlands grootste marineschip ooit en haar tweede en laatste vliegdekschip, de Hr. Ms. Karel Doorman, voor de lange reis naar Nederlands-Nieuw-Guinea. Het schip werd vergezeld

²⁶ J.J. Nortier en J.W. de Leeuw, *het 6^e infanterie bataljon*, 11.

²⁷ *Ibidem* 12-13.

door twee torpedootjagers en een tanker, tezamen vormden de schepen het Smaldeel V. Het doel van de reis was in de eerste plaats het versterken van de militaire aanwezigheid op Nederlands-Nieuw-Guinea. Zo werd een tiental gevechtsvliegtuigen vervoerd, bestemd voor de luchtmacht ter plaatse en werden er oefeningen met het smaldeel in Nieuw-Guinese wateren gepland. De tocht moest vooral worden aangemerkt als de ultieme vorm van vlagvertoon. Door deze tocht poogde Nederland aan Indonesië en de wereld te laten zien dat het de militaire macht had om haar gebied te verdedigen. Ook wilde men door het aandoen van buitenlandse havens in bijvoorbeeld Japan internationaal goodwill kweken voor de Nederlandse positie. Hoewel de versterkingen en de oefeningen die gepland waren succesvol waren, werd het een politieke mislukking. Indonesië reageerde woedend en verbrak alle diplomatieke banden met Nederland. Veel buitenlandse havens weigerden het smaldeel toegang en de tocht zorgde voor frictie en onbegrip bij bondgenoten zoals de VS, het VK en Japan.²⁸

In 1961 en 1962 stuurde Indonesië steeds meer infiltranten naar Nieuw-Guinea. Op 15 januari 1962 leidde dit tot de laatste zeeslag waar de Nederlandse marine aan deelnam: de slag bij de Vlakke Hoek. In de avond van 15 januari spotte een verkenningsvliegtuig op patrouille drie motortorpedoboten ergens tussen de Aroe-eilanden en de zuidkust van Nederlands-Nieuw-Guinea. De boten werden verwacht, de inlichtingendienst had de boten al bij vertrek uit Java ontdekt en men wist dus dat er een grootschalige infiltratie op handen was. De eerste aanval van het verkenningsvliegtuig mislukte door een haperende mitrailleur. De boten schoten terug maar wisten ook geen schade aan te richten. Kort daarna ging de torpedootjager Hr. Ms. Evertsen over tot de aanval. Met het eerste salvo werd een van de drie boten geraakt en tot zinken gebracht. De andere twee maakten rechtsomkeer en werden achtervolgd door de Evertsen. Daarbij werd van afstand nog een tweede motortorpedootboot geraakt en de derde liep vast op een klip.²⁹ Hiermee was Nederlands laatste zeeslag en het laatste gezonken vijandelijk schip een feit.³⁰

De zeeslag was echter niet het einde van de infiltratiepogingen van Indonesië. Het was juist het startsein van een grote operatie die uiteindelijk tot een grootscheepse invasie half augustus zou moeten leiden. In Den Haag besefte men ook dat een invasie steeds realistischer begon te worden. Daarop werd besloten om nog meer versterkingen naar de regio te sturen. Er werden nog meer mariniers gestuurd. Ook werden er, onder OPERATIE ZALTBOMMEL, veel landmacht- en luchtmacht versterkingen gestuurd. Het ging om het 41e Bataljon Stoottroepen, het 17e Infanterie Bataljon en de 928e en de 940e Afdelingen Lichte Lucht doelartillerie plus ondersteunende eenheden. Het aantal vliegtuigen werd uitgebreid en er werden extra schepen gestuurd. Hierdoor werd de sterkte van de vloot in het operatietoneel 3 fregatten, 4 torpedootjagers en drie onderzeeërs plus een groot aantal kleinere schepen. In totaal zijn er halverwege 1962 bijna 10.000 Nederlandse militairen aanwezig op Nederlands-Nieuw-Guinea. Ondertussen worden er nog steeds met enige regelmaat infiltranten aangehouden en Indonesische vliegtuigen verjaagd.³¹

²⁸ D. Hellema, *De Karel Doorman naar Nieuw-Guinea* (Amsterdam, 2005), 7-9.

²⁹ P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie*, 163.

³⁰ Ook over de zeeslag is een uitstekende aflevering van *Andere Tijden*:

<https://www.anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/564/De-slag-bij-Vlakke-Hoek>.

³¹ https://www.papuaerfgoed.org/nl/Het_spoor_van_de_veteranen+#Biak%20wordt%20steunpunt%20van%20de%20luchtmacht, geraadpleegd op 01-08-2019.

Voordat alle versterkingen goed en wel op hun plaats waren, moesten ze alweer vertrekken. Op 15 augustus 1962 werd het overdrachtsakkoord ondertekend en na een korte periode onder VN-zeggenschap zou het gebied overgedragen worden aan Indonesië. Op 18 augustus werden alle gevechtshandelingen gestaakt en konden de Nederlandse militairen zich gaan voorbereiden op de terugkeer naar Nederland, die in de maanden daarna werd uitgevoerd.

HOOFDSTUK 3

BEVOORADING EN TRANSPORT IN NEDERLANDS-NIEUW-GUINEA

Algemeen

Tot 1955 was de logistieke ondersteuning vooral een verantwoordelijkheid van de Koninklijke landmacht. Omdat de landmacht het overgrote merendeel van haar troepen in dat jaar terugtrok en de militaire aanwezigheid vanaf dat moment vooral werd ingevuld door personeel van het Korps Mariniers, werd de logistieke ondersteuning de verantwoordelijkheid van de Koninklijke marine³². Vanaf 1958 levert de Koninklijke landmacht weer een groot contingent. Hoewel dit krijgsmachtdeel dan eigen logistieke middelen inzet, werd door hen ook voor een groot deel gebruikgemaakt van het door de Koninklijke marine logistieke systeem. De opbouw van grondtroepen werd in zeer korte tijd gerealiseerd, waardoor het tijdig ontplooiën van een uitgebreide logistieke organisatie niet mogelijk was. Uiteraard werd in de deelbegrotingen van het ministerie van defensie door de Koninklijke landmacht een terugbetaling aan de Koninklijke marine opgenomen³³.

De logistieke ondersteuning van troepen in Nederlands-Nieuw-Guinea was zeer complex. De enorme afstanden, het warme en natte klimaat, het gebrek aan infrastructuur en de onherbergzaamheid van het gebied maakten zelfs simpele taken zeer ingewikkeld en tijdrovend. Van aanvraag van goederen tot levering kon in veel gevallen tot wel zes maanden duren.³⁴

Lines of communication

Om eenheden en voorraden vanuit Nederland naar Nederlands-Nieuw-Guinea en vice versa te vervoeren waren er twee vervoersmodaliteiten beschikbaar: zeevervoer en luchtvervoer.

Zeevervoer was veruit de meest economische (lees: goedkope) methode. Voor het vervoeren van grote aantallen personeel en niet-gevoelige goederen werd juist daarom altijd voor deze vervoersmodaliteit gekozen. Hieraan waren echter wel enkele nadelen verbonden. De reis duurde minimaal een maand, waardoor het conserveren van sommige goederen een grote uitdaging was. Bij de militairen die werden vervoerd deden zich daarnaast problemen voor als heimwee, zeeziekte en verveling. Na 1956 werd het zeevervoer nog een groter probleem omdat het Suezkanaal door Egypte werd genationaliseerd. Egypte was bevriend met Indonesië en had daarom de diplomatieke banden met Nederland deels verbroken. Het werd Nederland niet langer toegestaan om te reizen via het Suezkanaal. Vanaf dat moment waren er nog maar twee andere (veel langer durende) routes naar Nederlands-Nieuw-Guinea beschikbaar: reizen om Kaap de Goede Hoop of via het Panamakanaal en vervolgens de Stille Oceaan. Het merendeel van de zeetransporten werd uitgevoerd door particuliere rederijen zoals o.a. de Stoomvaart Maatschappij Nederland. Het transporteren van gevoelige goederen (hiertoe behoorden natuurlijk wapens en munitie) werd uitgevoerd door schepen van de Koninklijke marine.

³² NIMH, Archief NNG, inv. nr. 140

³³ NIMH, Archief NNG, inv. nr. 166

³⁴ Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Archief nummer 541 Nederlands-Nieuw-Guinea (NNG [hierna archief NNG]), inv. nr. 165.

Luchtvervoer was qua tijdsduur een veel betere optie, maar had naast het feit dat het veel kostbaarder was, ook een enorme beperking v.w.b. transportcapaciteit. Daarnaast waren er ook de nodige politieke implicaties. Omdat de vliegtuigen in die tijd technisch gezien nog niet in staat waren Nederlands-Nieuw-Guinea non-stop te bereiken, moesten er de nodige tussenstops worden uitgevoerd. Veel landen lieten geen Nederlandse militairen toe. Daarom reisden de militairen in burgerkleding en maakten zij zich ook niet als militair kenbaar. Alle vluchten werden civiel uitgevoerd door de KLM³⁵.

Eerste DC-8 op vliegveld Mokmer, op Biak.

Bevoorrading en transport op garnizoensniveau

Vanwege de kosten en de tijd die het vervoer in beslag nam, werd bijna gedurende de gehele tijd op Nederlands-Nieuw-Guinea een minimumvoorraadniveau van 6 maanden en een maximumvoorraadniveau van 18 maanden aangehouden. Deze voorraden werden opgeslagen in zelf gebouwde magazijnen op de diverse bases, die gelet op de warme en natte klimatologische omstandigheden ook nog eens moesten worden voorzien van koeling³⁶. De belangrijkste goederensoort die moest worden opgeslagen betrof naast munitie vooral de levensmiddelen. Het merendeel van het voedsel dat de militairen toch namen, kwam vanuit Nederland. Daar waren meerdere redenen voor. Allereerst was het bijna onmogelijk om in Nederlands-Nieuw-Guinea of in de omringende regio voeding van voldoende kwaliteit (m.n. voedselveiligheid) te verwerven. Deels kwam dat doordat bedrijven in de regio om politieke redenen niet bereid waren zaken te doen met de Nederlandse krijgsmacht³⁷. Pragmatisme was de krijgsmacht ook toen niet vreemd en dus werd vaak geprobeerd om bepaalde houdbare goederen via lokale leveranciers³⁸ te betrekken, met wie door deze bedrijven (om begrijpelijke redenen) wel zaken werden gedaan. Ondanks alle inspanningen ter plaatse en in de regio moest er vanuit Nederland elke maand ca. 150 ton aan goederen worden opgevoerd. Een van de redenen hiervoor was ook dat de Nederlandse militair van die tijd nog weinig ervaring had met buitenlands eten en er ook weinig vertrouwen in had (Wat de boer niet kent, eet hij niet!). De beschikbaarheid van vertrouwde Nederlandse producten (zoals bijv. speciaal ontwikkelde Blue Band margarine en Hollandse kaas) werd in die tijd gelet op de invloed ervan op het moreel als essentieel aangemerkt. De bevoorrading in de verschillende garnizoensplaatsen (zoals Sorong, Hollandia of Biak) was de verantwoordelijkheid van zgn. kwartiermeesters. Zij deden ook zaken met lokale leveranciers. Deze kwartiermeesters konden beschikken over uitgebreide handleidingen en duidelijke instructies hoe voorraden moesten worden opgeslagen en welke veiligheidsmaatregelen belangrijk waren bij de inname, opslag en uitgifte van munitie. Kwartiermeesters waren echte specialisten en stonden hoog in aanzien. De bevoorrading van de grotere garnizoenen, die bijna zonder uitzondering aan zee gelegen waren, werd uitgevoerd met zeevervoer. Het transport tussen deze aan de kust gelegen garnizoenen werd in de beginjaren deels met wegtransportmiddelen uitgevoerd door 43 AAT, hoewel er sprake was van een zeer beperkt en slecht wegennet. Pas in de jaren '60 was het wegennet van dien aard dat ook inheemse

³⁵ NIMH, Archief NNG, inv. nr. 367

³⁶ NIMH, Archief NNG, inv. nr. 169

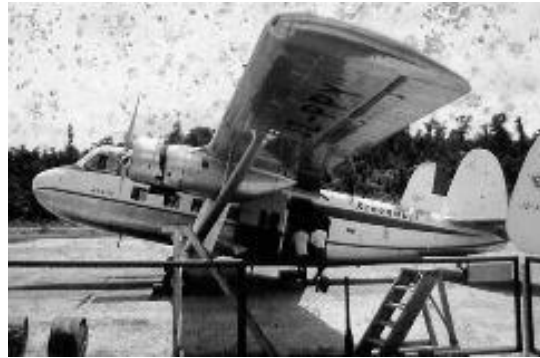
³⁷ Nationaal Archief, Strijdkrachten in NNG, inv. nr. 73

³⁸ NIMH, Archief NNG, inv. nr. 139

chauffeurs konden worden ingehuurd, die dan doorgaans werden ingezet op voertuigen die door de Nederlandse krijgsmacht waren verworven in de Verenigde Staten. De kleinere garnizoenen en bestuursposten werden door de lucht bevoorrad omdat er in het binnenland geen wegennetwerk beschikbaar was.

Deze luchttransporten werden grotendeels door de in 1955 speciaal door de KLM als dochteronderneming geadopteerde Nederlands-Nieuw-Guinea Luchtvaart maatschappij, die later de naam Kroonduif kreeg³⁹. De kroonduif was een inheemse vogel, die bij de lokale bevolking bekend stond om het gegeven dat deze slecht of vaak zelfs helemaal niet kon vliegen. Een gelukkige keuze was het dus niet. Vaak werden goederen waaronder voedsel en post vanaf een hoogte van 30 meter gedropt omdat landen niet mogelijk was.

Overigens had de Koninklijke marine vanaf 1955 een kleine vloot van eigen militaire vliegtuigen ter beschikking.

Een vliegtuig van de Kroonduif

Het personeel in Nederlands-Nieuw-Guinea kreeg gelet op de klimatologische omstandigheden een hoewel beperkte aanvulling op het bestaande uniform in de vorm van een tropenhoed en speciale schoenen. Zowel in Nederlands-Indië als in Suriname had men daar al ervaring mee opgedaan. Toch bleek in de praktijk al snel dat de onherbergzame aspecten van de rimboe in Nederlands-Nieuw-Guinea nog wel van een andere orde waren⁴⁰.

Tot het moment dat de Koninklijke marine verantwoordelijk werd voor de logistieke ondersteuning (1955) was de bevoorrading van brandstoffen en oliën volledig in handen van een lokale afdeling van Shell.

Het merendeel van de benodigde bouwmaterialen (zelfs hout, omdat de inheemse soorten niet geschikt waren als materiaal voor de te bouwen magazijnen) moest per schip van buiten Nederlands-Nieuw-Guinea worden aangevoerd.

Alle munitie moest vanuit Nederland per schip worden opgevoerd. Uit beveiligingsoverwegingen besloot men deze munitietransporten vaak te combineren met troepentransporten⁴¹.

³⁹ https://www.papuaerfgoed.org/vliegen_als_vervoer_in_Nieuw-Guinea

⁴⁰ NIMH, Archief NNG, inv. nr. 165

⁴¹ NIMH, Archief NNG, inv. nr. 172

Logistieke ondersteuning van patrouilles

Op patrouille in Nederlands-Nieuw-Guinea

Met name de logistieke ondersteuning van patrouilles te voet vormde een geweldige uitdaging. De inheemse bevolking kon leven van de jungle. Voor de Nederlandse militairen was dat geen optie. V.w.b. levensmiddelen was men dus afhankelijk van houdbare levensmiddelen. De inzet van lastdieren was door de zeer beperkte aanwezigheid van dergelijke dieren vrijwel onmogelijk. Inhuren van lokale dragers was niet alleen duur, maar ook deze personen moesten weer gevoed worden. Om een patrouille gedurende twee weken te kunnen inzetten waren er per militair ca. 4 ingehuurde lokale

draggers noodzakelijk. Juist daarom bleef het lopen van voetpatrouilles in de binnenlanden vaak beperkt tot drie tot vier dagen. Overigens betekende dat al, dat elke militair ca. 20 kilo aan bepakking met zich mee moest dragen. Dit was gelet op de slechte begaanbaarheid en de klimatologische omstandigheden het absolute maximum. Als patrouilles vooral langs rivieren konden worden uitgevoerd, werden vaak prauwen gebruikt om de nodige voorraden te vervoeren. Voor het uitvoeren van patrouilles langs de kust, die vooral na 1955 door mariniers werden uitgevoerd, kon gelukkig gebruik worden gemaakt van motorboten.

Naschrift

Ik weet natuurlijk niet hoe u het als lezer is vergaan, maar na lezing van de scriptie met de titel: “Logistiek in de rimboe” had ik wel een aantal déjà-vu-gevoelens. Vanaf het moment dat de Nederlandse landmacht eenheden inzette in gebieden als Irak, Afghanistan en Mali, zijn wij als logistici geconfronteerd met lange aanvoerlijnen, samenwerking met civiele logistieke partijen en uitdagende geografische en klimatologische *areas of operation*. Zij die dachten dat compound-logistiek een nieuwe en tot nog toe voor de landmacht onbekende vorm van logistieke ondersteuning was, kunnen m.i. niet anders concluderen dan dat zij op het verkeerde spoor zaten.

Zoals zo vaak gaat ook in dit geval de spreuk op: “*L’histoire se répète*”

Lkol bd Piet IJntema